

Asia: Lausunto, Valtioneuvoston demokradiapoliittinen periaatepäätös suomalaisesta demokradiapoliitiikasta 2020-luvulla**Viite:** VN/8051/2019

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston demokradiapoliittisesta periaatepäätöksestä ja toteaa seuraavaa:

Periaatepäätöksessä kuvataan laajasti tekijöitä, jotka vaikuttavat demokradian tilaan ja demokradiakehitykseen. Unifi arvostaa sitä, että linjauksissa Suomen keskeisiksi demokradiapoliittisiksi tavoitteiksi on nostettu yhdenvertaisuus sekä huomioitu tiedon ja riittävien valmiuksien rooli tavoitteiden toteutumisen taustalla. On positiivista, että toimenpide-ehdotuksiin on nostettu demokradi-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen sekä tietoperusteinen päätöksenteko. On myös arvokasta, että periaatepäätöksen valmistelussa on hyödynnetty viime vuosina tehtyjä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia.

Unifi nostaisi kuitenkin esiin seuraavia näkökulmia ja kiinnittäisi huomiota koulutuksen, tutkimuksen ja tutkitun tiedon merkitykseen demokradiakehityksessä sekä periaatepäätöksen tavoitteiden saavuttamisessa:

Periaatepäätöksessä kuvataan demokradiapoliittikan kytköksiä muille politiikkasektoreille, kuten tasa-arvo- ja talouspolitiikkaan. Olisi tärkeä nähdä yhteys myös koulutus- ja tiedepoliitiikkaan ja korostaa vieläkin vahvemmin koulutuksen, koulutustason sekä tutkimuksen ja koulutuksen kautta syntyvän sivistyksen vahvaa positiivista vaikutusta demokradiakehitykseen. Koulutus on myös tärkein yhteiskunnallista eriarvoistumista ehkäisevä tekijä, ja toimiikin näin lääkkeenä moniin demokradiakehitykseen negatiivisesti vaikuttaviin kehityskulkuihin ja polarisaatioon.

Yksilön näkökulmasta koulutus luo mahdollisuuden ja antaa edellytykset itsensä kehittämiseen, mikä puolestaan synnyttää vahvempaa osallisuutta ja luottamusta yhteiskuntaan. Kuten periaatepäätöksessäkin todetaan, koulutustausta on yhteydessä osallisuuteen ja äänestysaktiivisuuteen. Myös sisäinen kansalaispätevyys linkittyy kansalaisen koulutustasoon, ja sillä on merkittävä yhteys luottamukseen poliittisia instituutioita kohtaan ja poliittiseen lukutaitoon. Koulutusjärjestelmällä on merkittävä rooli osallisuuden erojen tasoittamisessa.

Tutkimukselle oleellinen akateeminen vapaus ja tieteen vapaus ovat osa toimivaa demokradiata. Tärkeää tämän rinnalla on myös tutkijoiden mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun, mihin liittyy vahvasti disinformaatiota vastaan taistelu. Periaatepäätöksessä mainitaankin tutkijoihin – sekä virkamiehiin, päättäjiin ja toimittajiin – kohdistuva järjestelmällinen häirintä eli maalittaminen sekä vihapuhe. Tämän ehkäisemiseen tarvitaan vahvoja konkreettisia toimenpiteitä. Periaatepäätöksessä todetaan, että kulttuuri ja erityisesti taide on kriittisen keskustelun foorumi joka turvaa vapaata, demokraattista ja avointa yhteiskuntaa. Myös yliopistot ja tiede olisi suotava nähdä ja mainita tällaisena foorumina,

yliopistojen laissa mainitun kolmannen tehtävän mukaisesti. Tätä yhteiskunnallista tehtäväänsä toteuttaessaan yliopistot tukevat myös demokratiaa. Tämä toteutuu myös Suomen rajojen ulkopuolella yliopistojen ja tutkijoiden välisessä yhteistyössä ja tiedediplomatiakontekstissa.

Tietoperusteinen päätöksenteko on osa-alue, jossa yliopistojen roolin tulisi olla näkyvämpi. Unifi korostaa, että pitkäjänteinen ja tietoperustainen demokratiapolitiikka ja sen toimeenpano edellyttävät riittävää aiheeseen liittyvää asiantuntemusta, tutkimusta ja osaamista, jonka synnyttämissä yliopistot ovat keskeisessä asemassa. Tämä voisi nousta selkeämmin esiin periaatepäätöksessä.

Kuten päätöksessä todetaan, suomalaista demokratiaa tulee kehittää vastaamaan nopeasti muuttuviin globaaleihin haasteisiin. Tässä työssä yliopistot, tutkimus ja koulutus ovat ensiarvoisen tärkeässä roolissa.

Pyydämme ministeriötä huomioimaan Unifin lausunnon lisäksi myös yliopistojen lausunnot.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola
puheenjohtaja

Tanja Risikko
toiminnanjohtaja